

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-21 67, 987-55-13,
e-mail: arch@vas.bg

Изх. № 787

Дата: 02.09.2024 г.

ДО
Г-ЖА АННА АЛЕКСАНДРОВА –
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО
ПРАВНИ И КОНСТИТУЦИОННИ
ВЪПРОСИ КЪМ 50-ОТО НАРОДНО
СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

от ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ,
представяван от председателя –
адв. д-р Ивайло Дерменджиев

Относно:

Проект на Закон за изменение и допълнение
на Закона за адвокатурата,
сигн. № 50-453-37-5/14.08.2024 г. (обединен
законопроект на Закона за адвокатурата)

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО АЛЕКСАНДРОВА,

Висшият адвокатски съвет (ВАДвС) изцяло подкрепя приетия на първо четене общ проект на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата със сигнатура № 50-453-37-5/14.08.2024 г. (Законопроекта) и

поддържа становището си с вх. № ККПВ-50-453-37-9 от 07.08.2024 г., което е изцяло в подкрепа на предложените изменения и допълнения на закона.

В допълнение на вече изложеното и в отговор на изразени становища по законопроекта от Министъра на правосъдието и от Върховния касационен съд, Ви моля да имате предвид следното:

I. Относно възраженията на Министерство на правосъдието и ВКС по отношение на критериите за определяне на адвокатското възнаграждение при липса на договор.

1. Разумно е предложението на министъра на правосъдието понятийният апарат в ЗА да бъде уеднаквен, като вместо израза „оказана правна помощ“ в чл. 36, ал. 3 да се използва израза „оказано представителство, правна защита и съдействие“, какъвто е използваният израз в ЗА и в подзаконовите актове, издавани от ВАДвС.

2. Считаме за неоснователно възражението на Министерство на правосъдието, че в разпоредбата на чл. 36, ал. 3 ЗА от проектозакона следвало да бъдат уредени критерии за определяне на възнагражденията на адвоката при липса на договор с клиента на законово ниво, но самата наредба, предвидена за издаване, да не съдържа критерии, а правила за определяне на адвокатските възнаграждения. Всъщност в предложената редакция на чл. 36, ал. 3 ЗА са изброени основните критерии за определяне на адвокатските възнаграждения при спазване при принципите на справедливост, обоснованост и съответствие на възнаграждението с достойнството на адвокатската професия, уредени в чл. 36, ал. 1 ЗА. Предвидено е в чл. 36, ал. 5 ЗА министъра на правосъдието да издава наредба, която да зададе критериите за определяне на възнагражденията от адвокатските съвети само в случаите на липса на договор между адвоката и клиента. Тъй като случаите, в които адвоката оказва съдействие и предоставя защита, са изключително многообразни (по наказателни, граждански и административни казуси, съдебни и несъдебни и пр.), няма как нито на законово, нито на подзаконово ниво да бъдат уредени всички случаи на предоставена защита, съдействие и представителство, затова независимо от вида на акта, с който ще бъдат приети, винаги ще се касаят за критерии, а не за изрично правило за конкретен случай. И сега като се прочете Наредба № 1/09.07.2004 г. за минималните размери на адвокатските възнаграждения (по-долу само Наредба № 1/2004 г.), без самата Наредба № 1/2004 г. да е „наредба за критериите“ се установява, че тя съдържа именно критерии: възнаграждение за съвет, справки, подготовка на книжа и документи, защита по граждански, наказателни и административни дела, по специално уредени в закон производства, като е уредено изрично правило, че за непредвидените в наредбата случаи, възнагражденията се определят по аналогия. Каквато и наредба да се предвиди да

бъде издадена, тя винаги ще съдържа общите насоки и критерии като вида на предоставената правна защита и съдействие, вида на делото, материалния интерес и пр.

Понятията „критерии“ и „правила“ са различни, като понятието „критерии“ е по-общо и всеобхватно за разлика от правилата, които трябва да съдържат висока степен на конкретизация и ако бъде употребено понятието „правила“, ще трябва наредбата да представлява каталог на всички възможни предоставени от адвокатите съдействия и защита на клиентите.

3. Не споделяме възражението на министерство на правосъдието и направеното в тази връзка предложението бъдещата Наредба да бъде издавана от министъра на правосъдието след съгласуване с ВАДвС. Адвокатите не изпълняват публични функции, а осъществяват дейността си на конституционните принципи на самоуправление, независимост и свобода на упражняване на професията (чл. 134 КРБ), поради което министърът на правосъдието, като орган на изпълнителната власт, няма как да защитава интереса на адвокатурата, от една страна, и от друга да следи за защита на публичния интерес. Интересите на адвокатурата се отстояват и защитават от органите на адвокатурата, поради което няма как друг орган, различен от органите на адвокатурата, да изготвя и предлага нормативни актове, касаещи дейността на адвокатите, защото иначе адвокатурата няма да бъде независима и противостояща на изпълнителната власт. Министърът на правосъдието, като орган на публичната власт, ще разполага с дискрецията в защита на обществения интерес да издаде самия нормативен акт.

Неприемливо е и предложението на ВКС наредбата за адвокатските възнаграждения да бъде издавана от министъра на правосъдието и министъра на икономиката след съгласуване с ВАДвС с мотива да имало представител на клиентите (ползвателите на адвокатските услуги) в лицето на министъра на икономиката. Нито министърът на правосъдието представлява адвокатурата, нито министърът на икономиката представлява „клиентите“ на адвокатските услуги, за да е мислим какъвто и да било баланс в отношенията на адвокат и потребител на адвокатска услуга. Адвокатът упражнява професията си като свободна и икономическите условия, при които той предоставя своето съдействие, се договарят свободно и независимо от всякакви регулатори. Наредбата, която Закона за адвокатурата предвижда, има за цел да замести липсващото уговорено възнаграждение, затова критериите за това възнаграждение трябва да изхождат като предложение от органите на адвокатурата, които най-добре познават работата на адвоката, които предложението министърът на правосъдието като част от изпълнителната власт, натоварен със специални правомощия именно в сферата на правосъдието, да санкционира чрез приемане на самия нормативен акт. За разлика от други правни професии (нотариуси, частни съдебни изпълнители, съдии, прокурори, юрисконсулти), адвокатите нито имат гарантирана работа, защото например им е предоставена от държавата, респективно работодателя, или

пък директно осъществяват държавна функция, нито имат икономическо обезпечение на своята дейност във вид на необходимия персонален и материален ресурс за осъществяване на дейността си. Казано иначе, адвокатурата е единствената правна професия, която осъществява конституционно уредена функция по защита и съдействие на гражданите и юридическите лица, но извършва тази дейност изцяло за собствена сметка и на собствен риск, все едно е търговец, без да има качеството на такъв и твърде често адвокатът, при упражняване на дейността си, противостои именно на държавата, независимо дали се касае за защита пред съд или други държавни институции. Именно поради това предоставяното от адвокатите правно съдействие и защита не е обикновена услуга, нито клиентите на адвокатите са обикновени потребители на тази услуга, заради строго доверителния характер на отношенията, което прави договора *intuitu personae* и за адвоката, и за доверителя. За да може адвокатурата да изпълнява тази си функция по защита и съдействие на гражданите и юридическите лица, адвокатурата, като общност, и адвокатите като лицата, упражняващи професията, трябва да имат, освен институционална и интелектуална, и необходимата финансова независимост, включително и от държавата, за да е действително свободна и независима адвокатура.

Ето защо, считаме за напълно разумно и достатъчно балансирано бъдещата наредба да се предлага от ВАДвС като върховен орган на адвокатурата, натоварен с нормотворческа компетентност, а министъра на правосъдието да приема тази наредба, при отчитане на обществения интерес. Впрочем такива са и моделите в страните от Европейския съюз от системата на романския правен кръг, към която без съмнение България принадлежи.

4. Считаме че срокът, в който адвокатският съвет следва да се произнесе за направено искане за определяне на особен представител е разумно да е 14-дневен, за което изглежда няма различие в позициите, но този срок не трябва да е уреден в ГПК, както се предлага (да е в чл. 29 ГПК), а трябва да остане в ЗА, защото особени представители се назначават по всички дела, не само по граждански. Намираме за разумно да бъде въведено правило, че особените представители се определят от адвокатските съвети при прилагане на принципа на „случайно разпределение“ при зачитане на квалификацията и специализацията на адвоката, за да се избегне всякакво съмнение за зависимости при определяне на особените представители от адвокатските съвети. Казано иначе, принципът за „случайно разпределение“ следва да бъде прилаган от адвокатските съвети като преди това адвокатите, сред които се извършва разпределението, да бъдат групирани с оглед тяхната специализация най-малкото на гражданскоправни и наказателноправни, за да не се окаже, че по дела се назначават адвокати с неподходящ профил на познания и специализация. Принципът на случайно разпределение на особените представители при отчитане на специализацията се прилага от много адвокатски

колегии (например в София, Благоевград и др.) и е пример за добра практика, която следва да намери нормативен израз.

5. Ако от предложените текстове има съмнение, че при допуснатата правна помощ, по специалния Закон за правната помощ, пак адвокатския съвет ще определя възнаграждението на особения представител, а не по специалния ред по Закона за правната помощ, то няма пречка да има изрично правило, от което да става ясно, че редът по чл. 29, ал. 6 ГПК е неприложим в случаите на предоставена правна помощ по Закона за правната помощ. Считаме обаче, че и без такова изрично правило редът за назначаване на особени представители по Закона за правната помощ, винаги ще изключва общия ред по ГПК.

6. Неоснователно е възражението на ВКС, че адвокатът, назначен за особен представител, не можел да се откаже в случаите, в които не е съгласен с намаленото от съда възнаграждение, защото според съда щяло да блокира защитата на ищеца срещу „несъответстващо на фактическата и правна сложност на делото възнаграждение“.

Както ищецът може да внесе или да не внесе определеното за особен представител възнаграждение, включително да направи възражение за прекомерност на определеното за особен представител възнаграждение, преди назначаването на особения представител, така и адвокатът, следва да има право да се откаже от процесуалното представителство на ответната страна, ако определеното от адвокатския съвет, бъде намалено от съда и адвокатът не е съгласен с това. Никой адвокат не може да бъде принуден да предоставя своето съдействие и защита срещу възнаграждение, за което не е съгласен. Да се приеме обратното, че съдът може не само да намалява възнаграждението на особения представител, но и да задължава особения представител при това намалено възнаграждение да осъществява представителство, означава да се приеме, че адвокатът е длъжен да осъществява „принудителен труд“, което нашето право не допуска.

Приетият на първо четене текст е достатъчно балансиран – определяне на особен представител и възнаграждението му от адвокатския съвет, възможност за страната, която следва а внесе разноските, да направи възражение за прекомерност, възможност на съда да намали възнаграждението, но и възможност на адвоката да откаже да приеме представителството.

7. За нас са неразбираеми възраженията на ВКС и искането да отпаднат като критерии за определяне на отговорността за разноски условията и времето за предоставяне на правната помощ, квалификацията, опита и специализацията на адвоката, защото считаме, че при определяне на възнаграждението на адвоката на спечелилата делото страна, като част от отговорността за разноски, е важна и специализацията и квалификацията на адвоката, по същия начин, по който е важна специализацията и квалификацията на архитекта, който проектира къщата, която не е паднала от земетресение или лекаря, който оперира сърцето на пациента. Не

разбираме и какво означава „реално извършена работа“ от адвоката, при положение, че делото е спечелено, страната, която го е спечелила, си е наела тъкмо този адвокат, на тази цена, при точно това възнаграждение. След като съдът е приел за вярна тезата на спечелилата страна и разноските за адвокат са именно на тази страна, няма основание съдът да преценява колко добре адвокатът си е свършил работата, нито колко му е дълга писмената защита, нито в колко заседания се е явил, колко свидетели е разпитал и прочие. При положение, че нямаме разногласие, че отговорността за неоснователно предизвикания правен спор е деликтна, да се разсъждава дали страната е следвало да направи точно тези разноси, за този адвокат, означава съдът да се намесва в отношенията между адвоката и доверителя, и да преценява колко добре си е свършил адвоката на спечелилата делото страна, за да може да ги възложи на другата.

Следва да се има предвид и друго, заложените критерии са кумулативни и трябва бъдат вземани предвид от съда в своята съвкупност, а не изолирано един от друг. Така съдът, при равни други критерии като например материален интерес, фактическа и правна сложност, следва да вземе предвид и квалификацията и специализацията на адвоката, защото развитието на правото като такова се дължи в голямата си степен именно на тази квалификация и специализация, която адвокатите притежават. Самите критерии ще бъдат доразвити в наредбата по чл. 36, ал. 5 ЗАдв и обособени съобразно вида на делата, но критериите за съда при възражение за прекомерност няма как да бъдат уредени на подзаконово ниво. Дори тези критерии да отпаднат, пак съдът и без да са разписани в закона, ще ги вземе предвид, защото не е без значение начинът, по който една правна теза е развита пред съда, а това зависи и от специализацията, и от квалификацията на адвоката.

II. Относно възраженията на ВКС и МП по отношение на начина на определяне на размера на разноските в ГПК и ДОПК.

1. Намираме за разумно предложението на Министерство на правосъдието разпоредбата на чл. 78, ал. 5 ГПК да не повтаря критериите, заложен в чл. 36, ал. 3 ЗАдв, а просто да препрати към тях. Разумно е и правилата на допустимост на възраженията систематически да бъдат уредени в чл. 80, ал. 2 ГПК, в която систематично се намира срокът и възможността за отговор по направено възражение за прекомерност.

2. Не споделяме становището и на МП, и на ВКС, че изискванията за упражняване право на възражение при определен праг на възнаграждението на страната, която прави възражение за прекомерност (по проект 1/3) следва да отпадне, защото с това правило се бил блокирал институтът на прекомерност по чл. 78, ал. 5 ГПК.

Няма как да се приеме съображението, че заплатените възнаграждения от двете страни можело да бъдат прекомерни, поради което не можело страните да

се лишат от право на възражение. След като страните са уговорили възнаграждения, всяка със своя адвокат, които са в относително еднакъв размер (законът предвижда разлика до 1/3), за да се примат за приблизително еднакви, няма как страните да си правят възражения за прекомерност, след като по идентичен или поне приблизително идентичен начин са определили възнагражденията на адвокатите, които са ангажирали в съответното производство. Казано иначе и двете страни по идентичен начин предварително са определили „размера на вредата“, която биха понесли, ако биха били загубили делото и като последица от това, биха заплатили разноските на насрещната страна. Следва да се има предвид и друго - възражението за прекомерност се прави преди да е ясно коя страна ще спечели делото и при приблизително еднакви по размер разноски за адвокатско възнаграждение, е ясно, че страните са „оценили“ правната част от разноските за адвокат по един и същи начин за конкретното дело. Ето защо няма нито правна, нито житейска и икономическа логика да се прави възражение за прекомерност на възнаграждението на адвоката на насрещната страна, ако страната, която прави възражението, също е платила идентична сума на своя адвокат. В крайна сметка, възражение за прекомерност означава възнаграждението на адвоката на насрещната страна наистина да е „прекомерно“ и ако разликата между двете възнаграждения е до 1/3, не може да става въпрос въобще за „прекомерност“.

Неприемлив е аргументът, че извършената от адвокатите на насрещните страни работа може да бъде различна по обем. Дали адвокатът е написал 10 или 20 страници, дали е направил пледоария от 10 или 20 минути е без значение, важното е каква правна теза е развил и е важен резултатът за неговия доверител. Щом делото е спечелено от страната, тя има право да претендира разноски за адвоката, който е ангажирала и не може съдът да прави анализ на работата на адвоката и да прави преценка до каква степен извършеното от адвоката е довело до решение в полза на страната, която го е упълномощила. Отговорността за разноски е деликтна и страната се обезщетява за това, че е била принудена да упълномощи конкретен адвокат и да му плати, за да я представлява по делото. Въпросът колко добре адвокатът си е свършил работата и каква работа въобще е свършил, е предмет единствено на дела, по които е възникнал правен спор между адвоката и неговия доверител, независимо дали спорът е за размера на възнаграждението или е по иск за вреди от доверителя срещу адвоката. Едва ли е нужно, но е добре да се посочат, и примерите по известни дела с известни адвокати от миналото, какъвто е например бил случаят с едно от най-обществено известните дела, по които адвокат на едната страна е бил проф. Венедиков, а на другата страна проф. Апостолов и понеже единият говорил много и обстойно, а другият кратко и подредено, клиентите им след пледоариите били убедени какъв ще бъде резултатът от спора – в полза на говорещия повече проф. Апостолов. Изненадата за страните и аудиторията била голяма, когато резултатът се оказал

обратен. И тъкмо затова, отговорността за разноси дава право на спечелилата страна да ги иска и получи от насрещната, независимо колко е „говорил“ нейния адвокат.

Несъстоятелни са аргументите на ВКС, че когато страна по делото била потребител национална правна уредба не може да позволи потребителят да бъде задължен да понесе разноси при частично отхвърляне на иска и с този аргумент (на по-силното основание) ВКС обосновава тезата си, че ако потребител трябва да понесе разноси, той можел да направи безусловно възражение за прекомерност, без каквито и да било ограничения. Цитираното от ВКС решение в подкрепа на тезата му (С-714/22) на СЕС няма нищо общо с начина на определяне на отговорността за разноси, като наред това е и превратно тълкувано, доколкото в решението на СЕС под „възпираща“ правна уредба се има предвид правилото на чл. 78, ал. 1 ГПК, според която разноските се присъждат *„съобразно уважената част от иска“*. В т. 88 от Решение на СЕС се посочва, че е недопустима национална правна уредба, *„която позволява потребителят да бъде задължен да понесе част от процесуалните разноси, когато, след установяването на нищожността на договорна клауза поради неравноправния ѝ характер, искането му за връщане на недължимо платени от него въз основа на тази клауза суми е уважено само частично с мотива, че е практически невъзможно или прекомерно трудно да се определи обхватът на правото на този потребител на връщане на посочените суми.“*. Казано иначе СЕС се е занимал с въпроса когато искът на потребителя за нищожност на договорна клауза е основателен изцяло, но предявеният иск за връщане на даденото въз основа на нищожната клауза бива отхвърлен частично поради невъзможността или прекомерната трудност за потребителя да определи дължимите за връщане суми (**която невъзможност или прекомерна трудност се дължи на незнание или неопитност на потребителя, или на противоречива национална практика, както е посочил СЕС в т. 86 от Решението**), то в тези случаи потребителят не може да понесе разноските съобразно отхвърлената част от предявения осъдителен иск, защото е отхвърлен по обективна причина, установена в производството трудност да бъде изчислена. Не възражението за прекомерност, както е уредено и в действащата разпоредба на чл. 78, ал. 5, и в предлаганата нова разпоредба на чл. 78, ал. 5 ГПК, представлява „възпиращо правило“ за потребителя, а такава е разпоредбата на чл. 78, ал. 1 ГПК, която без да държи сметка за посочените в решението на СЕС съображения задължава българския съд да присъди в тежест на ищеца-потребител разноси за адвокатско възнаграждение на ответната страна съобразно *„отхвърлената част от иска“*.

Следва да се има предвид и друго – не може аргумент, който касае частен случай (какъвто е случаят с потребител-ищец в разгледаната от СЕС хипотеза, който следва да плати разноси на ответника при частично отхвърляне на иска за връщане на суми, платени въз основа на нищожна клауза), да послужи като

аргумент за извеждане на общо правило, което да важи за всички случаи на разноски. Не ни е известно каква част от съдебните производства представляват потребителски спорове, но при всички случаи преобладаващата част граждански, търговски и административни дела, не могат да зависят от правила, касаещи специфичната потребителска защита. Българският съд е длъжен да съобрази в правоприлагането решенията на СЕС и при всички случаи, когато намери за необходимо, да даде закрила на потребителя съобразно правото на СЕС.

Трябва да се подчертае, че в същото съдебно решение на СЕС, на което се позовава ВКС в становището си, СЕС е посочил, че *„разпределянето на разноските по съдебно производство пред националните юрисдикции попада в обхвата на процесуалната автономия на държавите членки, при условие че са спазени принципите на равностойност и на ефективност“*. Предлаганата уредба, предвиждаща промяна в чл. 78, ал. 5 ГПК отговаря и на двата критерия – и на равностойността (защото правилата се прилагат и за двете страни в спора по еднакъв начин), и на ефективността, защото правят разноските предвидими и не препятстват достъпа до съд за потребителя, а тъкмо напротив – с внасяне на яснота по отношение на отговорността за разноските за адвокатско възнаграждение имат и стимулираща функция за предявяване на неоснователно предизвикани правни спорове.

УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА НАРОДНИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ,

По изложените по-горе съображения, Ви молим да подкрепите и на второ четене внесения Законопроект за изменение и допълнение на Закона за адвокатурата със сигнатура № 50-453-37-5/14.08.2024 г., като допълнителни съображения ще бъдат изложени от представители на Висшия адвокатски съвет в хода на обсъждането в Комисията по конституционни и правни въпроси на всяка една от конкретните разпоредби на законопроекта.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ: /п/**

АДВ. Д-Р ИВАЙЛО ДЕРМЕНДЖИЕВ